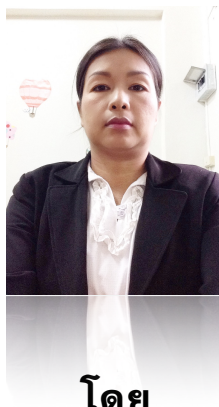

บทความ
เรื่องทำไมจึงต้องร่วมกันคิดร่วมกันพัฒนาเด็ก
(ความสำคัญของทักษะชีวิตในเด็กปฐมวัยวัยและปัญหาที่เกิดขึ้น)

โดย
นางวินัส แสงห้าว
รหัสนักศึกษา 571261321086 ห้อง 332

หลักสูตรศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย

เสนอ

อาจารย์ชัชรี สุนทรากัย

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาทักษะชีวิต1074303

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต (ศูนย์นครนายก)
ภาคเรียนที่ 3 (ภาคฤดูร้อน) ปีการศึกษา 2558

คำนำ

แฟ้มการเขียนบทความเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชา ทักษะชีวิต รหัส 1074302 ซึ่งรวบรวมการค้นคว้าเอกสารเพื่อสรุปเขียนเป็นบทความของข้าพเจ้า ตลอดเทอมที่ 3 ปีการศึกษา 2558 (ภาคฤดูร้อน) ซึ่งมีเนื้อหาสาระและความรู้ต่างๆจากการศึกษา เรื่องทำไมจึงต้องร่วมกันคิดร่วมกันพัฒนาเด็ก(ความสำคัญของทักษะชีวิตในเด็กปฐมวัยและปัญหาที่เกิดขึ้น)การวิเคราะห์ปัญหา แนวทางแก้ไขร่วมกับระหว่าง โรงเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตประจำวันในการดูแลเด็กปฐมวัยและเข้าใจความต้องการของเด็กปฐมวัยในการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุขเหมาะสมกับวัย

ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าแฟ้มการเขียนบทความรายงานเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน พ่อแม่ ผู้ปกครองที่กำลังอ่านข้อมูลนี้อยู่ไม่มากนักน้อย

นางวินัส แสงห้าว

สารบัญ

หน้า

คำนำ	(1)
สารบัญ	(2)
1 บทนำ	1
- ความสำคัญของทักษะชีวิต ในเด็กปฐมวัย	2
- ความสำคัญต่อตัวเด็ก	2
- องค์ประกอบของทักษะชีวิต	3-4
2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกลูกฝังและสร้างทักษะชีวิต	4
- ทฤษฎีด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคมทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา	4-5
- ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์	5-6
3 ขอบข่ายทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย	6
- ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านอารมณ์	6
- ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านสังคม	7
- ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านการสื่อสาร	7
- ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านการคิด	7
- ลักษณะของเด็กวัยแรกเกิด 3-6 ปี ที่มีทักษะชีวิต	8
4 ปัญหาที่เกิดขึ้น	8
5 สรุป	8-9
อ้างอิง	10

บทนำ

ความตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) หมายถึง ความสามารถของเด็กในการแสดงออกถึงการรับรู้เกี่ยวกับตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสิ่งแวดล้อม การแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กเกิดความตระหนักรู้ทางสังคมควรเริ่มจากเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่เรื่องราวที่ไกลตัวออกไป และควรเน้นการเรียนรู้จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ได้แก่ การเรียนรู้ความสัมพันธ์กับบ้าน ความสัมพันธ์กับโรงเรียน ความสัมพันธ์กับชุมชน และความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พัฒนาการทางสังคมในระดับปฐมวัย (Social Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น มีทักษะในการปรับตัวอยู่ในสังคม รวมทั้งความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ความตระหนักรู้ทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาความเข้าใจขั้นพื้นฐานด้านความรู้สึก ความต้องการ และความปรารถนา ความคาดหวังและเป็นทัศนคติที่บริสุทธิ์ ในการมองความเป็นมนุษย์ การแบ่งปันความคิด ความคาดหวัง ความต้องการ โดยผ่านกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และกระบวนการคิด อันจะนำไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมาย นั่นคือ การสร้างความเข้าใจในตนเอง และการยอมรับตนเอง ตลอดจนการยอมรับและเข้าใจ ความคิด ความต้องการ และลักษณะต่างๆของบุคคลอื่น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและทำงานร่วมกับเพื่อนในสังคมได้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านพัฒนาการทางสังคมว่า เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมจากการจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นและทำงานร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน จากกิจกรรมที่เด็กร่วมกันทำเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดและยอมรับความคิดของผู้อื่นจากการทำกิจกรรมการสนทนาและอภิปรายร่วมกับเพื่อน ทั้งนี้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เช่น ครอบครัว โรงเรียน สถาบันต่างๆ ทางสังคม ชุมชน ล้วนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาด้านสังคมของเด็ก โดยเฉพาะการพัฒนาพฤติกรรมความตระหนักรู้ทางสังคม ด้วยการให้ประสบการณ์ทางสังคมที่เหมาะสม เนื่องจากบุคคลจะมีความตระหนักรู้ทางสังคมได้ต้องเกิดจากความเข้าใจ รับรู้ทางสังคม และสิ่งต่างๆ รอบตัว อันก่อให้เกิดความคิดรวบยอดทางสังคมที่นำไปสู่ความตระหนักรู้ทางสังคมความตระหนักรู้ทางสังคมจะมุ่งเน้นการทำความเข้าใจคนในสังคม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ บุคคลที่มีความตระหนักรู้ทางสังคมจะมีความสามารถในการรับรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดจากสังคมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสังคม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติ

ความหมายและความสำคัญของทักษะชีวิตในเด็กปฐมวัย

ความหมายของทักษะชีวิต เป็น ความสามารถอันประกอบด้วยความรู้เจตคติที่ดี และทักษะในการที่จะจัดการความกดดันความบีบคั้นปัญหาารอบตัวในสภาพสังคม ปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

ความสำคัญของทักษะชีวิตในเด็กปฐมวัย มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือ พัฒนา “คน” ต้องทำเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตนับตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา สู่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน จนถึงวัยชราโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวัยเด็ก วัยรุ่นเป็นวัยที่จะต้องปลูกฝัง สร้าง คุณค่าให้กับตนเองและเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ และในขณะเดียวกันก็จะได้รับการพัฒนาทักษะ ชีวิตเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตทั้งปัจจุบันและอนาคต สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน(2555) ได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับผู้เรียนในระบบ การศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้นเพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาให้เกิดความตระหนักรู้ เห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ กระบวนการตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์ ความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นซึ่งเป็นองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่ช่วยให้เด็ก และ เยาวชนมีพื้นฐานด้านอุปนิสัยที่ดีสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดีและมีความสุข การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัยจำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กสามารถดูแลตนเอง พึ่งพาตนเองได้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงรู้เท่าทันสภาพเหตุการณ์ในสังคม ดังนั้น จึงต้องพัฒนาทักษะที่ จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมให้แก่เด็ก นักการศึกษาปฐมวัยได้นำเสนอ ทักษะที่จำเป็นจะต้องพัฒนาให้แก่เด็กปฐมวัยไว้หลากหลาย Patterson (2012) ได้นำเสนอวิธีการ สอนทักษะชีวิตให้กับเด็กปฐมวัยด้วย การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการการเงิน ความปลอดภัย และ มารยาททางสังคมโดยทั่วไป Patterson เห็นว่าทักษะชีวิตช่วยให้เด็ก เรียนรู้หน้าที่ต่างๆ ในสังคม ช่วยให้เติบโตและมีวุฒิภาวะ ดังนั้นจึงต้องเตรียมในการที่จะสอนทักษะชีวิตเพื่อให้เจริญเติบโตไป ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนี้ ๑) ทักษะทางการเงิน (Money skill) มีความสำคัญในการเรียนรู้เพื่อจะได้ใช้ เงินเป็นเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ผู้ปกครองควรเริ่มต้นด้วยการให้เด็กรู้จักการใช้เงินและ รู้จักการประหยัด ด้วย การเก็บเงินในกระปุกออมสิน ๒) ทักษะทางด้านความปลอดภัย (Safety skill) ให้เด็กได้ความคิด เกี่ยวกับคนแปลกหน้า ไม่พูดคุย กับบุคคลที่ไม่รู้จักคุ้นเคย กำหนดกฎเกณฑ์ และขอบเขตที่จะช่วยให้ เด็กปลอดภัย สร้างความสนใจและ สังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อดูแลความปลอดภัยของตนเอง ๓) มารยาททางสังคม (Manners and etiquette) เริ่มให้เด็กได้เรียนรู้มารยาทพื้นฐาน สังเกต การแสดงออก ของเด็กทางสังคมที่มีต่อบุคคลอื่น และคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำในการปฏิบัติที่ ถูกต้องตาม ธรรมเนียมปฏิบัติ ให้ได้เรียนรู้ในการแนะนำตนเอง การจับมือ และการสบตา บุคคลอื่น

ความสำคัญต่อตัวเด็ก

1.1 ช่วยให้เด็กมีชีวิตที่ดีเมื่อเด็กปฐมวัยได้รับการปลูกฝังและสร้างให้ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตัวเอง โดยพ่อแม่และคนในครอบครัวช่วยกันอบรมเลี้ยงดู และเอาใจใส่ทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจ ได้รับความอบอุ่นและการตอบสนองทางอารมณ์และความรู้สึกอย่างเหมาะสมเด็กก็จะพัฒนาความเป็นตัวเอง เกิดความไว้วางใจต่อบุคคลอื่น ซึ่งจะส่งผลต่อการมองตนเองในเชิงบวก รักและภูมิใจในตนเอง พอใจในสิ่ง ที่ตนเองมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นรูปร่าง ลักษณะ หน้าตาภายนอก หรือความสามารถที่ตนเองมี และเมื่อเด็กมองเห็น ว่าตนเองสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว หรือในสังคม เด็กก็จะให้ความสำคัญกับการดูแล รักษาตนเอง ให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สะอาด ถูกสุขลักษณะ และเกิดความรู้สึกที่อยากจะมีชีวิตที่เป็นอยู่ดี เพื่อตนเอง และคนรอบข้าง

1.2 ช่วยให้เด็กมีความสุขในการดำรงชีวิต เมื่อเด็กมีชีวิตที่เป็นอยู่ดี เติบโตพร้อมที่จะเรียนรู้สังคม ภายนอก เด็กก็มีความสุขที่จะดำเนินชีวิต แม้ว่าจะมีปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในอนาคต ก็จะไม่ย่อท้อ และพร้อมที่จะเผชิญปัญหาและอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาการปลูกฝังและสร้างทักษะชีวิตให้เด็กรู้จักคิด ใช้ภาษาในการสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น รู้จักรักษากฎ กติกาในสังคม สามารถจัดการและควบคุมอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมก็จะเป็นเกราะคุ้มกันที่ดีให้เด็กสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

องค์ประกอบของทักษะชีวิต

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 10 องค์ประกอบ จัดเป็น 3 ด้าน ดังนี้ องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัย (ทักษะด้านความคิด) หมายถึง การรู้จักใช้ เหตุ และ ผล โดยรู้สาเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้นผล ย่อมมาจาก เหตุเมื่ออยากให้ ผลของ การกระทำออกมาดีเป็นที่พึงประสงค์แก่ทั้งของตนเองและส่วนรวมก็ควรคิด กระทำ เหตุที่จะทำให้เกิดผลที่ดีเพื่อจุดประสงค์ที่จะพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขใน สังคมของมนุษย์

1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking)
2. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking)
3. ทักษะการตระหนักรู้ในตน (Self awareness)
4. ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (Empathy)

5. ทักษะการตัดสินใจ (Decision making)
6. ทักษะการแก้ปัญหา (Problem solving)
7. ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective communication)
8. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal)
9. ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (Coping with emotion)
10. ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping with stress)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังและสร้างทักษะชีวิต

ทฤษฎีด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา

Social Cognitive Theory เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม ซึ่งขยายมาจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิด พฤติกรรมนิยมและวิทยาศาสตร์ปัญญา (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543) แบนดูรา มีความเชื่อว่า พฤติกรรม ของบุคคลไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมเท่านั้น แต่มีปัจจัยในส่วนของพฤติกรรม และส่วนบุคคล เช่น ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ และมีการรับรู้ทางสติปัญญาเข้ามาร่วมด้วย (Bundura, 1986) จากความเชื่อดังกล่าว สามารถนำมาปลูกฝังและสร้างทักษะชีวิตให้กับเด็กปฐมวัย โดยการเรียนรู้จาก การสังเกต (Observational Learning) และการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self – efficacy) (Bundura, 1986)

1. การเรียนรู้จากการสังเกต (Observational Learning)

การเรียนรู้จากการสังเกต มาจากเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการเสริมแรง บุคคลเรียนรู้ จากการสังเกตได้โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นและเหตุการณ์รอบๆ ตัวเขา บางครั้งก็เรียก การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการเสริมแรงนี้ว่า ความรู้ ความเข้าใจ (cognitive) หรือ (vicarious) และ บางครั้งก็เรียกว่า การสังเกต (observational) หรือการเลียนแบบ (modeling) ซึ่งจะมีความแตกต่างจาก การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยเรียนรู้ผ่านตัวแบบนั้น อาจจะมีเพียงแค่ตัวแบบเดียว สัญลักษณ์เดียว แต่ สามารถถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และการกระทำได้พร้อมๆ กัน เช่น ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ จำพวก การ์ตูน โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ ซึ่งการเรียนรู้จากการสังเกต มี 4 กระบวนการ คือ

- 1) กระบวนการความตั้งใจ (Attentional Process)
- 2) กระบวนการจดจำ (Retention Process)
- 3) กระบวนการสร้างพฤติกรรมทางอวัยวะการเคลื่อนไหว : การกระทำ (Motor Reproduction Process)
- 4) กระบวนการจูงใจ(Motivational process)

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์

นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับสิ่งแวดล้อม สิ่งเร้าต่างๆทำให้เกิดพฤติกรรมและผลของพฤติกรรมนั้น คือ เมื่อบุคคลแสดง พฤติกรรมใดๆออกมา แล้วได้รับการตอบสนองหรือผลที่พึงพอใจ พฤติกรรมนั้นก็จะเกิดขึ้นมาอีก เรียกว่า “การเสริมแรง” ในทางกลับกัน พฤติกรรมใดที่บุคคลแสดงออกมาแล้วได้รับผลกรรมที่ไม่พึงพอใจ พฤติกรรม นั้นก็จะลดลงหรือหายไป เรียกว่า “การลงโทษ”

สกินเนอร์ ได้แบ่งประเภทของผลจากพฤติกรรมนั้นไว้ 2 อย่าง คือ การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นการให้ผลของการแสดงพฤติกรรมที่พึงพอใจ ซึ่งการเสริมแรงทางบวก การเสริมแรง ทางลบและการลงโทษ(Punishment)คือการให้ผลของ พฤติกรรมที่บุคคลไม่พอใจ(ปิยะนันท์หิรัญย์ชโลธร , 2558 อ้างถึง สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543 ; พรณี ช. เจนจิต, 2550) มีรายละเอียดดังนี้

1. การเสริมแรง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง การที่เด็กแสดง พฤติกรรมแล้ว

ได้รับสิ่งที่พึงพอใจ หรือที่เรียกว่า สิ่งเร้าทางบวก เช่น คำชม ชม ของเล่น สิ่งของ โอกาสที่

จะได้เล่นอย่างอิสระ ฯลฯ โดยตัวเสริมแรงทางบวกอาจจะเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม

2)การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง การที่เด็กแสดง พฤติกรรมตามที่ ผู้ใหญ่ต้องการ ในความเป็นจริง การเสริมแรงทางลบเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในชีวิตประจำวัน เช่น การที่เด็กเก็บของเล่นเป็นที่ที่เป็นทาง เพื่อครูจะได้ไม่บ่น ถ้าครูบ่น ถือว่าเป็นการลงโทษ เพราะการบ่นเป็นสิ่งที่เด็กไม่ชอบไม่ต้องการ ดังนั้น เมื่องดการบ่น แล้วจะทำให้เด็กทำในสิ่งที่ แม่ต้องการ เรียกว่า การให้แรงเสริมทางลบ ทั้งนี้การให้ตัว เสริมแรงนั้นมีสิ่งที่จะต้องพิจารณา คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กจำเป็นต้องรู้ว่า

ตัวเสริมแรงใดจะมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเด็กแต่ละคน ด้วยเด็กแต่ละคนมี ความต้องการ ความชอบ ความพอใจที่แตกต่างกัน ซึ่งตัวเสริมแรงมี 2 ประเภท คือ

- 1) ตัวเสริมแรงภายนอก ได้แก่ สิ่งของ สังคม กิจกรรม เบี้ยอรรรถกร เป็นต้น
- 2) ตัวเสริมแรงภายใน ครอบคลุมถึงความคิด ความรู้สึกต่างๆ เช่น ความสุข ความพึงพอใจ หรือ ความภาคภูมิใจ เป็นต้น

ขอบข่ายของทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย

ทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัยมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมของสังคมและวัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่การพัฒนาชีวิตให้เด็กปฐมวัยยังคงต้องยึดพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นสำคัญ ขอบข่ายทักษะสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถแบ่งตามพัฒนาการ 4 ด้านดังนี้

1. ขอบข่ายทักษะชีวิตด้าน อารมณ์
2. ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านสังคม
3. ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านการสื่อสาร
4. ขอบข่ายทักษะ ชีวิตด้านการคิด

1.ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านอารมณ์

1)การตระหนักรู้และการควบคุมตนเอง หมายถึง ความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับตนเองใน เรื่องความคิด ความรู้สึก เข้าใจตนเองรู้ว่าตนคิดอะไร รู้สึกอย่างไรทำอะไรกับตนเอง สิ่งใดที่ตนชอบ และไม่ชอบ รู้จักควบคุมตนเอง ซึ่งการควบคุมตนเองจะเกี่ยวข้องกับการทำงานระดับสูงของสมอง เช่น การจดจ่อมุ่งมั่น การจดจำกฎกติกา การทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย เป็นต้น

2)การตระหนักรู้ในทัศนะผู้อื่น หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ความคิด และความรู้สึก ของผู้อื่น ซึ่งต้องอาศัยการทำงานระดับสูงของสมองคือ การควบคุมยับยั้ง (Inhibitory control) ความคิดและความรู้สึกของตนเองในการที่จะรับรู้ทัศนะของผู้อื่น ซึ่งต้องใช้การยับยั้งทางความคิด นั่นคือ ความสามารถที่จะมองสถานการณ์ในวิธีที่แตกต่างออกไป และต้องไตร่ตรอง ความคิดของผู้อื่น เช่นเดียวกับความคิดของตนเอง การตระหนักรู้ในทัศนะของผู้อื่นมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยจะช่วย ในเด็กปรับตัวเมื่ออยู่ในสถานศึกษา เข้าใจว่าครูต้องการและคาดหวังอะไร และสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ใน การอ่าน

3) การจัดการกับอารมณ์ตนเอง หมายถึง ความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเอง รู้ว่า อารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรม วิธีการกับอารมณ์โกรธ ผิดหวัง เสียใจ หรือ เศร้า หลีกเลียงและ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่เหมาะสม

2.ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านสังคม

- 1) การเป็นสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย การเรียนรู้ต้องผ่านการปฏิบัติจริงผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยให้เติบโตโดยเฉพาะในห้องเรียนของเด็ก ปฐมวัยนั้นต้องใช้ประสบการณ์เกี่ยวกับการสร้างกติกาและการแก้ปัญหาทางสังคม ซึ่งสำหรับเด็กเล็ก คือการเรียนรู้ว่าทุกคนมีสิทธิมีเสียงแม้จะเป็นความคิดเห็นของคนส่วนน้อยก็ตาม
- 2) การเรียนรู้พฤติกรรมสังคมทางบวก เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความสมัครใจโดยมีเจตนามุ่ง ประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น ความเห็นอกเห็นใจ การแบ่งปัน ความเมตตา กรุณา การช่วยเหลือผู้อื่น การประนีประนอม การเคารพในผู้อื่นและการกอดเด็กอื่น
- 3) การดำรงชีวิต สำหรับเด็กปฐมวัยหมายถึง การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ การมีสุขภาพ ร่างกายที่ดี มีสุขภาพจิตดี ดูแลและช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันได้ เช่น การแต่งตัว สวมและ ถอดรองเท้า รับประทานอาหารด้วยช้อนส้อม ดื่มน้ำจากถ้วย ทำความสะอาดร่างกาย เกือบนอน ฯลฯ

3.ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านการสื่อสาร

เป็นความสามารถในการใช้ภาษา คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของ ตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการ แสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การแสดงความชื่นชม การขอร้อง การ เจรจาต่อรอง การตักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ

4.ขอบข่ายทักษะชีวิตด้านการคิด

การรู้จักคิดเป็นคุณสมบัติสำคัญในการพัฒนาความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เมื่อพูดถึงการคิดหลายคนอาจเกิดความสับสนว่าการคิดคืออะไร เขาแบ่งประเภทของ การคิดกันอย่างไร การคิดมีกี่ประเภท อะไรบ้าง แต่ละประเภทเป็นอย่างไร ที่สำคัญคือครูจะสอน การคิดอย่างไร จากการศึกษาเกี่ยวกับการสอนคิดและได้นำความรู้มาปฏิบัติจริงในชั้นเรียนเป็นเวลา หลายปี ทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาการคิด อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น จึงได้สรุปและอธิบายด้วย ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย

1.1 การแยกแยะส่วนประกอบ เป็นการระบุว่าเรื่องที่อ่าน เรื่องที่ได้ฟัง สิ่งที่ได้เห็น ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ

1.2 การหาความสัมพันธ์ เป็นการระบุความเกี่ยวข้องระหว่างเรื่องราว ข้อมูลหรือสิ่งของ ตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป

ปัญหาที่เกิดขึ้น

การคิดแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการจัดการปัญหาและเหตุการณ์ที่ไม่คุ้นเคย การสร้าง ทางเลือกและตัดสินใจเป็นความสามารถทางทักษะชีวิต ซึ่งสามารถส่งเสริมเด็กได้ โดยสนับสนุนให้เด็กสำรวจ สิ่งต่างๆ รอบตัว ให้เด็กใช้วัสดุปลายเปิดต่างๆ ที่สามารถ เล่นและใช้งานได้หลากหลายรูปแบบ และหลากหลาย วัตถุประสงค์ ถ้ามเด็กด้วย คำถามปลายเปิด เพื่อให้โอกาสเด็กในการคาดเดาคำตอบ และแสดงความคิดเห็น อย่างอิสระ ให้โอกาสเด็กในการทดลองทำสิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทาย เพื่อช่วยให้เด็กพัฒนา ความเข้าใจ ทดสอบ ความสามารถในการคาดเดาผลที่จะเกิดขึ้นและพัฒนาไปสู่ความสามารถในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทักษะชีวิตสามารถสรุปได้ว่า ทักษะชีวิตเป็นสิ่งที่เด็ก ต้องเรียนรู้ตั้งแต่ ในช่วงวัยอนุบาลเนื่องจากเป็นวัยที่พัฒนาการในทุกๆ ด้านกำลัง พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเด็กในวัยนี้เป็นช่วง วัยที่เปิดรับสิ่งต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ พร้อม จะรับการปลูกฝังและพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดี รวมถึงฝึกฝนทักษะ ต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อเป็น พื้นฐานสำคัญในการปรับตัวต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งทักษะชีวิตของเด็ก วัย อนุบาลนั้น ประกอบไปด้วย ความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะทางสังคม การช่วย เหลือตนเองและการคิด แก้ปัญหา

การส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างมีคุณภาพไปพร้อม ๆ กัน ต้อง อาศัยการ ทำงานไปพร้อม ๆ กันทั้งบ้าน โรงเรียน และชุมชน การดำเนินงานนั้น บุคลากรในโรงเรียนจะต้องมีความเข้าใจและ เห็นความสำคัญในการดำเนินงานร่วมกับ บ้าน และชุมชน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น

สรุป

พ่อและแม่ต้องให้ความรัก/ความอบอุ่นแก่ลูกอย่างทั่วถึง เด็ก ทุกคนต้องการความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากเด็กสามารถรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้ ใกล้ ชิดได้ และสามารถสื่อสารความรู้สึกความต้องการภายในได้ของตนได้ ความ อบอุ่นที่เด็กได้รับจากครอบครัวจะเป็น กำลังใจ สนับสนุนให้ลูกกล้าคิด กล้าทำในสิ่ง ใหม่ที่ต้องเรียนรู้ อีกทั้งความอบอุ่นนี้เป็นการสร้างสายใยของความผูกพันระหว่างพ่อ แม่และลูกให้เกิดความไว้วางใจ กล้าเล่าสิ่งต่างๆ ที่กังวล ที่เป็นปัญหา ทำให้ผู้ปกครอง ได้รับรู้ ความจริง สามารถให้คำแนะนำเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมทั้งในปัจจุบัน และในภายภาคหน้า และการเป็นแบบอย่างด้านบุคลิกภาพให้กับลูก พฤติกรรมที่ สำคัญที่ปรากฏชัดเจนมากของเด็กวัยนี้คือ พฤติกรรมการเลียนแบบทางกาย วาจา นั้น ทั้งการแต่งกาย ท่าทาง กิริยามารยาทของพ่อแม่ย่อมถ่ายทอดไปสู่ลูก การใช้ภาษาพูด และภาษาท่าทางนั้น เด็กสามารถ เลียนแบบพ่อแม่ได้อย่างไม่มีผิดเพี้ยน หล่อหลอมเป็น บุคลิกภาพของลูก ผู้ปกครองสามารถทำกิจกรรมการสั่งสอนนี้ได้อย่างเป็นธรรมชาติที่ บ้าน การเรียนรู้ในชีวิตประจำวันของเด็กและครอบครัวทำให้การเรียนรู้นั้นมี ความ หมายมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อการเรียนรู้ที่สถานศึกษาและบ้านสอดคล้อง สนับสนุนซึ่ง กันและกัน อีกทั้ง ผู้ปกครองยังสามารถจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อ

การเรียนรู้ของเด็กได้ โดยอาจจะเริ่มจากการหาสถานที่ประจำซึ่งเจียบสงบให้เด็กทำการบ้าน จัดสถานที่ในการจัดแสดงผลงานต่างๆ ของเด็ก จัดสื่อ เกม หนังสือที่เหมาะสมกับการพัฒนา บุคลิกภาพของเด็กในวัยนี้ ให้โอกาสเด็กได้ฝึกช่วยเหลือตนเอง ฝึกทักษะ และมีส่วนร่วมช่วยรับผิดชอบงานบ้าน เล็กๆ น้อยๆ ตามวัยอย่างสม่ำเสมอ เป็นการฝึกความมีวินัยให้กับเด็กอีกด้วย เรียกได้ว่า วินัยเริ่มที่บ้านและเป็น วินัยที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่นช่วยเก็บของเล่นเมื่อเลิกเล่น ช่วยเก็บอาหารที่รับประทานแล้วเก็บเข้าที่เป็นต้น การปลูกฝังด้านจริยธรรมให้กับเด็กปฐมวัย การอบรมเด็กเพื่อให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นต้องใช้เหตุผลที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการทางการรู้ของเด็ก การใช้เหตุผลที่ไม่สูงเกินระดับพัฒนาการทางการรู้ของเด็กมากนักจะมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการ พัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก การเลี้ยงดูโดยการใช้เหตุผลจะทำให้เด็กเป็นเด็กดี ไม่ก้าวร้าว รู้จักรับผิดชอบชั่วดี มี พัฒนาการทางความรู้สึกละเอียด รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา กรุณาแก่สัตว์เลี้ยงและผู้อื่น การเสริมแรง ชูใจ และให้รางวัลสร้างความมั่นใจให้ลูก เราพูดกันอยู่เสมอว่า คำชมนั้นไม่ต้องซื้อหา หากแต่คำชมต้องเป็นรูปธรรม บอกกล่าวว่าคุณทำอะไรดีจึงได้รับคำชม การชมนี้เป็นการแนะแนวทางให้ แก่ลูกว่า สิ่งที่ทำนั้นถูกต้องและต้องทำอีกถ้าหากว่าลูกต้องการคำชม และเมื่อทำบ่อยๆ พฤติกรรมนั้นก็จะกลายเป็นนิสัย เป็นบุคลิกภาพของเด็ก สำหรับรางวัลนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของเสมอไป ในระยะแรกอาจใช้สิ่งของเพื่อช่วยให้ เด็กเห็นชัดเจน แต่ต่อมาผู้ปกครองต้องค่อยๆลดสิ่งของลง คงเหลือไว้เพียงคำพูด ยิ้ม พยักหน้า ทั้งนี้เพื่อให้ลูกยึดติดกับสิ่งของหรือกลายเป็นว่าจะทำดีต่อเมื่อมีการใช้เวลากับลูกอย่างมีคุณภาพ เวลาที่มีคุณภาพนั้น อาจจะหลอมรวมอยู่ในกิจวัตรประจำวัน ไม่จำเป็นต้องจัด ขึ้นใหม่ หากแต่ผู้ปกครองให้ลูกมีส่วนร่วม อย่างรำคาญหรือคิดว่าเมื่อลูกร่วมกิจกรรมด้วยแล้วทำให้เกิดความล่าช้า เสียเวลา ขอให้ใช้การเสียเวลานั้นอย่ามีคุณค่า เพราะการทำงานร่วมกันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองกับลูก การสนทนา การพูดคุยกับลูกนั้น ยังช่วยให้รับรู้ถึงความคิดความอ่านของลูก สิ่งที่ถูกกล่าวถึงเป็น ปัญหาของลูกหลายๆครั้งเรามีความรู้สึกว่าลูกพูดอะไรก็ไม่รู้ พ่อเจ้า แต่นั่นคือความคิดสร้างสรรค์ที่ลูกจินตนาการ ขึ้น ซึ่งก็เป็นพัฒนาการตามวัย ความสัมพันธ์หรือสายใยนี้ จะยังคงอยู่ต่อไปและกลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะเมื่อลูกเห็นว่าพ่อแม่คือคนที่พูดคุยด้วยได้ เมื่อมีปัญหาก็ร่วมกันแก้ได้ เมื่อเด็กโตขึ้น ปัญหาที่ยิ่งสลับซับซ้อน ยิ่งขึ้น ในยามที่ลูกต้องการความช่วยเหลือ พ่อแม่ก็จะเป็นคนแรกที่ลูกนึกถึง บทบาทในการร่วมมือกับโรงเรียนในการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ความร่วมมือที่ดีของผู้ปกครองกับครูหรือผู้ดูแลเด็กนั้น จะช่วยให้การปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กให้หายไปได้อย่างง่ายดาย ครูมีประสบการณ์เพราะสอนเด็กมาหลายรุ่น อีกทั้งการปรับพฤติกรรมนั้นต้องทำ อย่างสม่ำเสมอ ถ้าร่วมมือกัน ทำทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน พฤติกรรมนั้นก็จะหายไปอย่างรวดเร็ว การร่วมมือกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียน กิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ ความร่วมมือของผู้ปกครองเป็นการสนับสนุนให้ลูกเห็นว่าพ่อแม่และครูมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเรียนรู้ที่โรงเรียนและที่บ้าน สอดคล้อง สนับสนุนซึ่งกันและกัน

อ้างอิง

กรมวิชาการ, กรมกระทรวงศึกษาธิการ.(2542). คู่มือพัฒนาทักษะชีวิตระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ

:โรงพิมพ์การศาสนา.

จากุพจน์มงคลวัฒน์. (2557). บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมทักษะชีวิตของเด็กวัยอนุบาล.

วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร. ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2556). การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: ครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระ ชัยยุทธยรรยง. (2544). การเสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง. วารสารการศึกษา.24(5)

หน้า 19-26.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.(2558). การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย. นนทบุรี :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี. (2546). หลักการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2547). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกระทรวงยุติธรรม. (2549).

คู่มือ "เทคนิคการจัด. กิจกรรมเพื่อสอนทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน" ของโครงการที่ปรึกษาด้านยาเสพติด.

สำนักงานแผนโคลัมโบ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทที่ฟิล์มจำกัด.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555).

แนวคิดการพัฒนาทักษะชีวิต. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ

